

решения, которые обеспечивают получение конкурентоспособной продукции. Кроме того, прогнозируемые оценки уровня рентабельности снижают вероятность риска низкой урожайности и гарантируют стабильные цены на рынке зерна.

Ключевые слова: урожайность, валовой сбор, расходы, себестоимость, рентабельность, эконометрическая модель, прогноз

ANALYTICAL-PREDICTIVE SUPPORT OF THE MANAGEMENT OF PROFITABILITY OF CEREAL CROPS PRODUCTION

O.I. Symonenko

Abstract. *The article is devoted to the actual problem, namely analytical and prognostic support of the management of the profitability of the production of grain crops. The analysis of the constructed econometric model of profitability testifies to its adequacy to the real economic process and therefore it can be used to construct a medium-term forecast. Medium-term forecasts with a period of prejudice a year or more enable the commodity producer to make effective economic decisions that ensure the receipt of competitive products. In addition, the forecasted estimates of the level of profitability reduce the likelihood of a low yield risk and guarantee stable prices in the grain market.*

Keywords: *yield, gross yield, expenses, cost, profitability, econometric model, forecast*

УДК 330.522.4-027.542(477)

ДЕРЖАВНИЙ МАТЕРІАЛЬНИЙ РЕЗЕРВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

М. П. ТАЛАВИРЯ, доктор економічних наук, професор

В. В. ВАЩЕНКО, аспірант кафедри економічної теорії*

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

E-mail: talanik@ukr.net, vashchenko.valentyn@gmail.com

Актуальність. *Метою дослідження було обґрунтування поняття державного матеріального резерву України, дослідження проблем та перспектив його функціонування.*

Під час проведення дослідження використовувалися такі методи: монографічний – під час опрацювання фахових літературних джерел та

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор М. П. Талавиря

© М. П. Талавиря, В. В. Ващенко, 2018

роботи з текстовим представленням зазначеної проблематики; системний – для уточнення категоріального апарату; логічний – для визначення позитивних соціальних та економічних ефектів, з метою узагальнення результатів і формування висновків.

У сучасних умовах в Україні особливо відчувається потреба в налагодженій системі державного резервування з метою подолання кризи та забезпечення національної безпеки. Отже, потрібно продовжувати реформування державного резерву із впровадженням зарубіжного досвіду, що надасть можливість визначити оптимальну модель державного резерву, яка забезпечить використання ринкових механізмів для врегулювання цінових коливань на нафтопродукти, метали, основні товари, що створюють основу розвитку промисловості країни, та яка буде спрямована на забезпечення стратегічних запасів товарів та грошових ресурсів.

Елемент наукової новизни полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних рекомендацій щодо функціонування державного резерву України.

Основні результати нашого дослідження є важливою передумовою для вирішення питань, пов'язаних подоланням наявних проблем державного резерву в Україні.

Ключові слова: матеріальний резерв, запаси, товари, державний резерв, фінансування, стратегічні запаси

Актуальність. Забезпечення стабільної соціально-економічної ситуації в країні неможливе без ефективної системи державних матеріальних резервів. Завдяки налагодженій системі державного резервування можливо у критичних ситуаціях, особливо в сучасних умовах проведення антитерористичної операції, здійснювати підтримку важливих галузей економіки, ефективно державне регулювання ринку для стабілізації ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема розвитку державного резерву набула особливої актуальності та привернула увагу таких дослідників, як І. В. Власов [2], В. В. Байдала [8], А. В. Іньшина [3], Є. М. Кирилюк [4], В. М. Шкаберін [6], М. П. Талавира [8] та інших.

Мета дослідження – обґрунтування поняття державного матеріального резерву України, дослідження проблем та перспектив його функціонування.

Результати дослідження та їх обговорення. У сучасних умовах глобалізації, посилення конкуренції на світовому ринку, виникнення проблеми збереження територіальної цілісності та економічної незалежності країни при одночасному поглибленні її інтеграції у світове господарство виникла потреба переосмислення ролі і місця системи державного матеріального резерву, принципів її формування та використання.

Проблеми своєчасного освіження запасів товарів, періодичного перегляду їх номенклатури, організації умов зберігання державних

матеріальних резервів неодноразово піднімалися фахівцями - практиками та керівництвом системи державного резерву, однак на сьогодні залишаються такими, які потребують негайного вирішення.

Військові дії, стихійні лиха, техногенні катастрофи – це далеко не повний перелік ситуацій, які потребують концентрації в максимально стислі строки великих обсягів матеріальних ресурсів і продовольства для забезпечення задоволення першочергових потреб населення, діяльності відповідних організацій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій до моменту нормалізації роботи підприємств регіону. Отже, реалії сьогодення доводять, що підтримувати стабільний стан економіки, достойні умови життя громадян, можливість протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам неможливо без проведення оптимальної політики державного резервування.

Наявність державного матеріального резерву робить державу незалежною на світовому ринку; дає змогу здійснювати регулюючий вплив на внутрішню економічну ситуацію в країні, а також виступає важливим чинником забезпечення продовольчої безпеки України. Саме державні резерви дозволяють державі зберігати спокій у критичні періоди [4].

Діюча зараз система державного матеріального резерву зародилася за часів СРСР. За роки свого існування та після розпаду СРСР система державного матеріального резерву багато разів перебудовувалася, змінювалися назви і статус органів управління, але завжди зберігала своє призначення. Практикою існування системи державного матеріального резерву доведено, що найбільш оптимальною моделлю резервування є модель, в основі якої лежить створення матеріального резерву під керівництвом спеціального державного органу. В Україні ним виступає Державне агентство резерву, яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі і який реалізує державну політику у сфері державного матеріального резерву. В Україні резерви є власністю держави і повністю нею контролюються [3].

Сучасні умови змушують переосмислити роль державного матеріального резерву та виробити конкретні напрями удосконалення управління всією системою за європейською моделлю. Проведення ефективного реформування потребує вивчення зарубіжного досвіду організації та принципів роботи системи державного резервування. У зарубіжній практиці накопичений значний досвід організації функціонування державних матеріальних резервів. Основними резервами виступають запаси продовольства, медичних препаратів, нафти, палива та нафтопродуктів.

На наш погляд доцільно вивчити досвід Польщі, як дружньої сусідньої країни. У Польщі діє агентство матеріальних резервів, яке складається з головного офісу та регіональних відділень. Агентство матеріальних резервів Польщі виконує завдання в основному з управління стратегічними резервами, створює, підтримує і контролює обов'язкові резерви, організацію оренди складських приміщень. Запаси продовольства проводяться за групами продуктів, таких як зернові і зерно, м'ясо та

м'ясні продукти, рослинних і тваринних жирів, молочних продуктів та інших (наприклад: мінеральною води, цукру). Медичні резерви підтримуються за наступними медичними групами товарів: лікарські засоби, сироватки і вакцини, дезінфекційні засоби, бинти, захисний одяг, одnorазові вироби медичного призначення, медичне обладнання. У технічних резервах містяться групи важкої техніки, сталевих конструкцій, доріг і залізничної інфраструктури, генераторів, плавучих мостів та іншого обладнання, пов'язаних з водним транспортом. Для зберігання державних матеріальних резервів у Польщі широко застосовується приватно-державне партнерство. В Україні ж використовуються тільки державні підприємства, хлібокомбінати, холодильники. Тим часом із 39 підприємств економічно активні тільки 26.

У Польщі товари медичного резерву зберігаються у логістичних центрах фармакологічних компаній. Державний резерв як агенція формує номенклатурний перелік та обсяги й укладає договір на освіження та забезпечення належного зберігання цих запасів. Державний резерв Польщі координує лише питання виконання цих зобов'язань, а питаннями логістики — зберіганням, освіженням, відпуском — займається приватний сектор, отримуючи за це гроші [7].

Організаційна структура Агентства матеріальних резервів Польщі спрямована на забезпечення ефективної роботи та виконання свого призначення. Структурні підрозділи Агентства матеріальних резервів Польщі:

1) Управління медичним резервом – виконує завдання, пов'язані зі створенням, технічним обслуговуванням, освіженням та утриманням медичних резервів (лікарських засобів, ветеринарних лікарських засобів, активних речовин та матеріалів і обладнання, які є предметами медичного призначення).

2) Управління продовольчими запасами – виконує завдання, пов'язані зі створенням, обслуговуванням та освіженням продовольчих запасів.

3) Управління запасів нафтопродуктів – виконує завдання в основному пов'язані з підтримки запасів сирової нафти і нафтопродуктів.

4) Юридичне управління – виконує завдання, пов'язані з наданням юридичних послуг від імені голови Агентства і організаційних підрозділів Агентства, здійснює контроль організації процесу закупівель відповідно до положень державних закупівель Агентства.

5) Управління контролю – виконує завдання, пов'язані з контролем підприємств зі створення та підтримання обов'язкових запасів сирової нафти або нафтопродуктів, а також реалізації угод, укладених Агентством із підприємцями щодо створення або підтримки запасів, збереження й поповнення стратегічних резервів

6) Управління фінансів та бухгалтерського обліку – здійснює функції, пов'язані з обліком, веденням фінансової політики агентства, страхуванням стратегічних резервів та запасів.

7) Організаційне управління – виконує завдання, пов'язані з кадровими службами, підтримує і управляє всією кореспонденцією, підтримує і управляє архівами Агентства.

8) Управління внутрішнього аудиту – виконує функції аудиту та контролю структурних підрозділів агентства.

9) Незалежний відділ захисту інформації та безпеки.

10) Управління інфраструктури та матеріально-технічний відділ – виконує завдання щодо створення, обслуговування та ліквідації технічних резервів, організації постачання запасів та управління складськими приміщеннями

11) Управління інформаційних технологій – виконує завдання, пов'язані з реалізацією, підтримкою і розвитком інфраструктури і систем, використовуваних для виконання завдань Агентства. Здійснює управління мережею, інформаційними системами, додатками, електронною поштою та Інтернет. Забезпечує технічну підтримку всім користувачам у використанні обладнання і додатків. Управління здійснює контроль за наданням послуг сторонніх постачальників і забезпечує безперервність бізнес-процесів ІТ-систем державного резерву.

В апараті управління Державного агентства резерву України сьогодні працює 77 осіб. В структурі виділено 2 управління: управління державних резервів та управління правового забезпечення. Управління державних резервів включає 3 відділи: відділ зерна та продовольчих товарів, відділ промислових товарів та нафтопродуктів та відділ мобілізаційного резерву.

Варто зазначити, що в Польщі не існує мобілізаційного резерву. Всюди до зберігання резерву залучаються приватні компанії. Крім того, діє принцип 50 % – у законі прописано, що після закінчення половини гарантованого часу зберігання матеріальні цінності в обов'язковому порядку освіжують. В Україні за законодавством резерви на освіження йдуть після закінчення терміну зберігання. Старі резерви не продають, а утилізують за рахунок державних коштів, які не виділяються [1].

Важливою проблемою на сьогодні є також те, що практично усі підприємства та організації, що входять до сфери управління Державного агентства резерву, побудовані з урахуванням досягнень науки і техніки в часи радянської влади. Їх виробничі потужності є фізично зношеними та не відповідають вимогам сучасності (енергозберігаючі технології виробництва, якість продукції тощо), що робить їх неконкурентоспроможними на ринку товарів і послуг. На сьогоднішній день більша кількість підприємств зберігають щось абсолютно застаріле, непотрібне для держави і навіть отримують за це гроші. Кількість номенклатури мобілізаційного резерву – понад 36 тис найменувань [2].

Крім цього, в Україні не створено резерву нафти та нафтопродуктів, як це зроблено в Польщі, який необхідний для швидкого реагування на зміни ситуації на ринку нафти. Оцінка резервів здійснюється у порівнянні із середнім значенням добового внутрішнього споживання протягом попереднього календарного року. В надзвичайних ситуаціях стабілізаційний резерв нафти та нафтопродуктів повинен бути на 61 день

середньодобового споживання або на 90 днів середньодобового чистого імпорту відповідно до директиви ЄС 2009/119/ЄС від 14 вересня 2009 р., яку Україна повинна виконати до 2023 р.

Також серйозною проблемою є налагодження своєчасного освіження і поповнення запасів товарів і продовольства. Зараз необхідно підвищувати мобільність роботи системи державного резерву, що є досить необхідним усучасних умовах проведення АТО. А за 2015 рік Державний резерв зміг закупити тільки консерви (600 тис банок) і дизельне паливо (18 тис т) [6].

Варто зазначити, що перші кроки до реформування системи державного матеріального резерву уже зроблено. У липні 2015 року створено робочу групу із формування холдингу із зберігання зерна та холдингу із зберігання нафтопродуктів, а також вирішення питань щодо структури нафтопродуктів, підготовки нормативно-правових актів та обговорення ефективних способів фінансування. Створення паливного резерву сприяє створенню ринку вугілля та ринку електроенергії за західним зразком. А холдинг із зберігання зерна об'єднає елеватори та хлібокомбінати, що зберігатимуть зерно і зможуть швидко його переробити.

Крім цього, із врахуванням зарубіжного досвіду планується створення трирівневої системи державного резерву, яка складалася б: на першому рівні – координатор, аналітичний центр – власне Державний резерв, який буде визначати, що потрібно і для чого; на другому - міністерства-розпорядники (Міноборони, Мінагропрод, МОЗ і МНС); на третьому рівні-державні та приватні підприємства-зберігачі. У структуру Державного резерву також за власним бажанням можуть бути включені і органи місцевого самоврядування. Однак до теперішнього часу ситуація з державним матеріальним резервом та його подальшим функціонуванням залишається не вирішеною [5].

Таким чином, сьогодні основним завданням України є реформування державного резерву за європейською моделлю та приведення його структури у відповідність до вимог сучасності, що передбачає вивчення загроз різного характеру та ймовірності їх настання, визначення оптимальної номенклатури запасів для ефективного реагування на конкретну ситуацію, а також створення паливного резерву.

Отже тільки швидке вирішення зазначених проблем надасть можливість налагодити ефективну систему державного резервування для забезпечення національної безпеки держави.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що в сучасних умовах в Україні особливо відчувається потреба в налагодженій системі державного резервування з метою подолання кризи та забезпечення національної безпеки. Отже, потрібно продовжувати реформування державного резерву із впровадженням зарубіжного досвіду, що надасть можливість визначити оптимальну модель державного резерву, яка забезпечить використання ринкових механізмів для врегулювання цінових коливань на нафтопродукти, метали, основні товари, що створюють основу розвитку промисловості країни, та яка буде спрямована на забезпечення стратегічних запасів товарів та грошових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Про державний матеріальний резерв: Закон України від 24.01.1997 №51/97-ВР [Електронний ресурс]. URL: zakon1.rada.gov.ua.
2. Власов В. І. Глобальна продовольча проблема. К., 2001. 506 с.
3. Іншина А. В. Ефективність застосування логічних концепцій у процесі здійснення державних закупівельна. Маркетинг та логістика в системі менеджменту. К., 2010. С. 117–119.
4. Кирилюк Є. М. Сучасний стан і шляхи гарантування продовольчої безпеки України. Вісник Черкаського університету. 2009. № 153. С. 49–58.
5. Українське національне інформаційне агентство. Держрезерву України виповнюється 20 років. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=1053498>
6. Шкаберін В. М. Механізми державного регулювання системи продовольчої безпеки. Актуальні проблеми державного управління: Збірник наук. праць. 2006. № 1, Ч. 1. С. 241–249.
7. United Nations Population Division. World Population Prospects: The 2006 Revision and World Urbanization Prospects: The 2005 Revision. Available at: esa.un.org.
8. Talavyria M.P., Lyamar V.V., Baidala V.V. Indicators for the analysis of the bio economy. Економіка АПК. 2017. № 3. С. 44-50. URL: <http://eapk.org.ua/en/contents/2017/03/44>.

References

1. About the State Material Reserve: Law of Ukraine dated January 24, 1997 No. 51/97-BP URL: zakon1.rada.gov.ua.
2. Vlasov VI (2001) Global food problem. K. 506.
3. Insina A.V. (2010) The Effectiveness of Using Logical Concepts in the Process of Procuring Public Procurement. Marketing and logistics in the management system. - K. 117-119.
4. Kirilyuk E.M. (2009) Current state and ways of guaranteeing food safety of Ukraine. Bulletin of Cherkasy University. 153: 49-58.
5. Ukrainian national information agency. The State Reserve of Ukraine is celebrated for 20 years. URL: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=1053498>
6. Shkaberin V.M. (2006) Mechanisms of state regulation of food safety system // Current problems of public administration: Collection of sciences. Works. 1(1): 241-249.
7. United Nations Population Division. World Population Prospects: The 2006 Revision and World Urbanization Prospects: 2005 Revision // esa.un.org.
8. Talavyria M.P., Lyamar V.V., Baidala V.V. (2017) Indicators for the analysis of bioeconomy. Economy of AIC. 3: 44-50 ues: <http://eapk.org.ua/en/contents/2017/03/44>

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МАТЕРИАЛЬНЫЙ РЕЗЕРВ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

Н. П. Талавыря, В. В. Ващенко

Аннотация. Цель статьи – обоснование понятия государственного материального резерва Украины, исследование проблем и перспектив его функционирования.

При проведении исследования использовались следующие методы: монографический - при обработке профессиональных

литературных источников и работы с текстовым представлением указанной проблематике; системный - для уточнения категориального аппарата; логический - для определения положительных социальных и экономических эффектов, с целью обобщения результатов и формирование выводов.

В современных условиях в Украине особенно ощущается потребность в отлаженной системе государственного резервирования с целью преодоления кризиса и обеспечения национальной безопасности. Следовательно, нужно продолжать реформирование государственного резерва с использованием зарубежного опыта, что позволит определить оптимальную модель государственного резерва, которая обеспечит использование рыночных механизмов для урегулирования ценовых колебаний на нефтепродукты, металлы, основные товары, которые создают основу развития промышленности страны, и которая будет направлена на обеспечения стратегических запасов товаров и денежных ресурсов.

Элементы научной новизны. Заключается в обосновании теоретических, методических и практических рекомендаций по функционированию государственного резерва Украины.

Основные результаты нашего исследования является важной предпосылкой для решения вопросов, связанных преодолением существующих проблем государственного резерва в Украине.

Ключевые слова: материальный резерв, запасы, товары, государственный резерв, финансирование, стратегические запасы

STATE MATERIAL RESERVE OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF FUNCTIONING

M. P. Talavirya, V. V. Vashchenko

Abstract. Purpose of the article justification of the concept of the state material reserve of Ukraine, research of problems and prospects of its functioning.

In the course of the research, the following methods were used: monographic - during the processing of professional literary sources and work with a textual presentation of the mentioned problem; systemic - to specify categorical apparatus; logical - to determine the positive social and economic effects, in order to summarize the results and form conclusions.

In today's conditions in Ukraine, the need for a well-established system of state redundancy is especially felt in order to overcome the crisis and ensure national security. Consequently, it is necessary to continue the reform of the state reserve with the introduction of foreign experience, which will provide an opportunity to determine the optimal model of the state reserve, which will ensure the use of market mechanisms for regulating price fluctuations on petroleum products, metals, basic goods that form the basis of

the development of industry in the country, and which will be directed to provision of strategic stocks of goods and cash resources.

It is necessary to substantiate theoretical, methodological and practical recommendations regarding the functioning of the state reserve of Ukraine.

The main results of our study are an important prerequisite for solving issues related to overcoming the existing problems of the state reserve in Ukraine.

Keywords: *material reserve, stocks, goods, state reserve, financing, strategic reserves*

УДК 620.91-049.34:631.11

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

М. П. ТАЛАВИРЯ, доктор економічних наук, професор

Р. Т. ГОЛУБ, аспірант кафедри економічної теорії*

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

E-mail: talanik@ukr.net, office_kiev@takagro.ua

Анотація. *Метою статті є розгляд теоретико-методологічних положень щодо ефективності енергозбереження в аграрному виробництві, дослідження основних тенденцій розвитку енергозберігаючих технологій та розгляду перспектив їх впровадження в аграрному секторі України.*

При проведенні дослідження використовувалися такі методи: монографічний – під час опрацювання фахових літературних джерел та роботи з текстовим представленням зазначеної проблематики; системний – для уточнення категоріального апарату; логічний – для визначення позитивних соціальних та економічних ефектів, з метою узагальнення результатів і формування висновків.

У статті досліджено використання світового досвіду управління енергозбереженням та застосування його в аграрних підприємствах України. Розглянуто досвід США та країн ЄС. Сформульовано основні інструменти світової практики у сфері енергозбереження. Визначено основні пріоритети діяльності у сфері енергозбереження. Обґрунтовано виробництво біогазу як однієї із передових технологій. Досліджено використання альтернативних джерел енергії в розвинутих країнах світу та доведено доцільність впровадження новітніх енергозберігаючих технологій в Україні.

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор М. П. Талавиря

© М. П. Талавиря, Р. Т. Голуб, 2018